

Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини (Умань)

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ЕСПЕРАНТИСТІВ: ДО ІСТОРІЇ ПИТАННЯ

У статті висвітлено історію становлення, розвитку та методичне забезпечення просвітницької діяльності вітчизняних есперантистів у кінці XIX – 30-х роках XX століття. Есперанто – міжнародна мова, створена польським лікарем і поліглотом Людовиком Лазарем Заменгофом в 1887 р. на основі поширених європейських мов, інтернаціональної лексики. Вживається есперанто в міжнародному спілкуванні, має на меті створення прямих і рівних можливостей для кожної людини в міжнародних відносинах.

Есперанто – це одна з умов духовного єднання людства, спосіб професійної консолідації учених світу. Його унікальна функція полягає в забезпеченні оптимального поєднання інтернаціональних і національних тенденцій і процесів розвитку культур народів і націй.

Освітньо-просвітницька діяльність есперантистів у різноманітних організаційних формах (есперанто-курси, гуртки, лекції, доповіді, консультації школи, технікуми, вищі навчальні заклади та інші педагогічні форми), мала за мету, насамперед – повсюдне поширення есперанто як засобу міжнародного зв'язку.

Встановлено основні напрями методичного забезпечення та вироблення методики вивчення міжнародної мови: розвиток педагогічної есперанто-періодики, підготовка та видання навчальної літератури (підручники, посібники, словники), вироблення методики вивчення міжнародної мови тощо.

***Ключові слова:** есперанто, міжнародна мова, есперанто-рух, есперантисти, освітньо-просвітницька діяльність, методичне забезпечення.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Своєю багаторічною історією есперанто – і як мова, і як рух її прихильників – підтвердив право претендувати на роль соціально-культурного феномену, універсального засобу

міжкультурного діалогу і людського взаєморозуміння в загальносвітовому масштабі. Есперанто (есп. *esperanto* – «що сподівається») – міжнародна мова, створена польським лікарем і поліглотом Людовиком Лазарем Заменгофом в 1887 р. на основі поширених європейських мов, інтернаціональної лексики. Вживається есперанто в міжнародному спілкуванні, має на меті створення прямих і рівних можливостей для кожної людини в міжнародних відносинах.

Майже з перших десятиліть свого існування есперанто став мовою міжкультурних контактів. Саме ця властивість сприяла перетворенню лінгвопроекту Л. Заменгофа на справжню міжнародну мову.

Есперанто – це одна з умов духовного єднання людства, спосіб професійної консолідації учених світу. Його унікальна функція полягає в забезпеченні оптимального поєднання інтернаціональних і національних тенденцій і процесів розвитку культур народів і націй. Важко сьогодні в повному об'ємі уявити собі ті культурологічні і особисті мотиви, які були в основі здійснення одного з найбільш зухвалих і в той же час гуманістично орієнтованих проєктів кінця XIX століття. Та це і не так важливо – головна місія есперанто як ефективного способу вирішення проблем міжкультурного діалогу і співпраці тільки тепер починає усвідомлюватися людством. Її суть полягає в тому, щоб, не зазіхаючи на національні мови і культурні традиції, служити справі взаєморозуміння народів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема необхідності та розвитку міжнародних планових мов як соціально-культурного, інтерлінгвістичного феномену знайшли відображення у працях Є. Бокарева, Ю. Дмитрієвської-Нільсон, Б. Колкера, А. Королевича, А. Короля, С. Кузнецова, Д. Лук'янець, Г. Махоріна, А. Мельникова та ін. Проте більшість з наукових праць тільки побічно стосуються досліджуваної теми та мають фрагментарний характер.

Мета статті – висвітлити історію становлення, розвитку та методичне забезпечення просвітницької діяльності вітчизняних есперантистів кінця XIX – 30-х років XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітньо-просвітницька діяльність есперантистів у різноманітних організаційних формах (есперанто-курси, гуртки, лекції, доповіді, консультації школи, технікуми, вищі навчальні заклади та інші педагогічні форми), мала за мету, насамперед – повсюдне поширення есперанто як засобу міжнародного зв'язку.

З розвитком есперанто-руху, есперанто-освіти все більше виникала потреба в розвитку методичного забезпечення та вироблення методики вивчення міжнародної мови.

Крім традиційних методів викладання та вивчення іноземної мови, досвідчені есперантисти використовували нові методи. Так, для швидкого засвоєння есперанто в гуртках рекомендувалося використовувати метод гри. Наприклад, гри в «перекладача» – своєрідне есперанто-лото: «... на окремих, обрізаних одного формату картках написано речення на мові есперанто та переклади їх рідною мовою, відповідні картки мали однакові номери» [26, с. 20].

На окрему увагу заслуговують методи вивчення есперанто, які використовували в літній есперанто-роботі, есперанто-освіті. Серед них – «масові розваги»: «...гра в есперанто-словничок, розучування революційних пісень на есперанто, декламації, передача на есперанто інформації, попередньо перекладеної з російських газет (міжнародні події)... драмгурток на есперанто, або хоргурток... екскурсії, сімейні вечори» [10, с. 98]. У цілому роботу організовували так, щоб есперантисти могли одночасно набувати розмовної практики, підвищували свою кваліфікацію для інтернаціональної роботи [10, с. 98].

Своєрідним показником стану справ в есперанто-освіті були періодичні видання [20]. Так, журнал «Международный язык» (1934. – № 2–3.) повідомляв про блискучі результати викладання есперанто в школах України у педагогічному сенсі («есперанто як пропедевтичний предмет до вивчення іноземних мов»), так і в сенсі активізації навчання та суспільної роботи школярів шляхом міжробзв'язку. Взірцями називали школи ФЗД № 2 (м. Сталіно), ФЗД № 20 (м. Полтава) та ін. [16, с. 39].

Інформації про різні форми есперанто-діяльності постійно публікували в рубриці «Хроника» журналу «Бюллетень Центрального Комітета Союзу Есперантистів Советских Стран» [23].

Значну роль для розвитку соціально-педагогічного потенціалу есперанто як соціокультурного явища в Україні мала педагогічна есперанто-періодика, становлення та розвиток якої припадає на період 20 – 30-х рр. ХХ ст. Зупинимось більш детально на історії створення перших педагогічних періодичних видань міжнародною мовою есперанто в Україні у досліджуваний період.

Трансформація головної ідеї есперантизму про примирення людства на основі нейтрального засобу міжнародного спілкування, що відбулася в Росії в революційний період 1917–1920 рр., привела до створення нової есперантської концепції, згідно з якою єдина допоміжна мова повинна була виконати визначальну роль в об'єднанні світового пролетаріату. Зайнявши цю позицію, багато російських прихильників есперанто вже під час Громадянської війни почали шукати підтримку в органів радянської влади, вказуючи їм на потенційну роль цієї мови як каталізатора світової соціалістичної революції і однієї з основ світової пролетарської культури [2, с. 2; 4, с. 3].

Їх почули: в 1919–1920 рр. інтерес до їх громадського руху почав проявляти Народний комісаріат освіти РРФСР, внаслідок чого в 1920–1923 рр. деякі місцеві політпросвітні установи і відділення народної освіти ввели до свого складу осередки есперантистів або допомагали їм з відкриттям і підтримкою мовних курсів. У 1921 р. царинське відділення Державного видавництва (Держвидав) надрукувало підручник проекту Л. Заменгофа накладом 5 тис. екземплярів, що в умовах економічної кризи і жорсткої цензурної політики 1919–1921 рр., коли «...Держвидав регулював усю видавничу діяльність у країні» [8], говорить про дуже серйозне ставлення влади до цієї штучної мови [5, с. 179].

В другій половині 1920 – першій половині 1930-х рр. до системи педагогічної журналістики СРСР увійшли чотири періодичні видання міжнародною мовою, що були провідниками за кордон радянських поглядів на

пріоритетні напрями розвитку освіти і виховання нової людини. На думку сучасних дослідників, урахуваючи відносно тривале існування «La Vojo de Klerigo», можна зробити висновок про те, що досвід використання есперанто для міжнародної пропаганди Наркомос УСРР визнавав задовільним, отримуючи відповідні відгуки з-за кордону. Про це ж свідчать і зростання накладу цього журналу з 1 тис. екземплярів у 1926 р. до 2,5 тис. в 1928 р., і поява в Москві подібних органів у просвітницькій профспілці – журналу «Soveta Pedagogia Revuo» і прес-бюлетеня [5, с. 183].

У 1925 р. під егідою ІПО була створена Всесвітня есперантистська педагогічна служба. Французький учитель М. Бубу почав видавати мовою есперанто невеликий інформаційний бюлетень, який мав таку ж назву, що й згадана організація – «Tutmonda Esperantista Pedagogij Servo» (скорочено ТЕПС–ТЕПС). Адресований учителям усіх країн, він відображав соціальне й політичне обличчя освітянина народної школи, оскільки самі вчителі були його авторами, розповсюджувачами й пропагандистами. «Читачам нашого журналу бюлетень ТЕПС особливо добре відомий, – писала «Комуністична освіта» (так з 1931 р. почав називатися журнал «Шлях освіти») в 1935 р. – Ось уже 10 років як з номера в номер у відділі закордонної хроніки значну частину матеріалу відводять робкорівським листам ТЕПС... У бюлетені є також кореспондентський відділ, у якому подають адреси вчительських, піонерських, шкільних та інших груп, а також окремих учителів...» [21, с. 53].

Як свідчить аналіз джерел, важливе значення для розвитку есперанто-освіти мала шкільна журналістика – ряд періодичних видань для дітей та учнівської молоді. Інтерес до таких видань виявили багато середніх навчальних закладів країни, як столичних, так і провінційних. Друковані органи, які в них відкривалися, призначалися не тільки для їхніх підопічних, а й для ширшої аудиторії, у зв'язку з чим учнівські журнали, альманахи і збірники нерідко виходили за межі шкіл, що їх випускали [3]. Наприклад, тираж воронезького «Журнала учащихся», як і його додатки міжнародною мовою, становив 400 примірників. Такої кількості дітей-есперантистів не було у всій

Воронезькій губернії; з огляду на це, «La unua lumero...» повинен був орієнтуватися і на жителів інших регіонів імперії [5, с. 181].

Ще один приклад: популярність есперанто в одній із чоловічих гімназії була викликана курсами цієї мови, що тут проходили, дозвіл на відкриття яких у вересні 1909 року отримав учитель М. Замятін. Завдяки їм, у ній була організована есперантистська група з декількох десятків учнів [27], які працювали над виданням «La unua lumero...».

У його єдиному випуску, що вийшов разом з першим номером основного видання в 1910 р., були надруковані маленькі розповіді в перекладі гімназистів і «Гумористичні твори», написані, як зазначалося в критичній статті, «чистим есперантським стилем і майже безпомилково» [28], а також опублікована фотографія Н. В. Замятіна з учнями-есперантистами. У 1911 р. редакція не відмовилася від ідеї і надалі використовувати допоміжну мову, проте другий номер «Первого луча эсперанто в Воронеже» не вийшов [5, с. 182].

Важливим напрямом розвитку есперанто-руху в досліджуваний період була видавнича діяльність. Ініціатором літератури мовою есперанто був сам творець міжнародної мови. Письменники, поети, лінгвісти, лексикографи, літературні критики різних національностей зробили свій внесок у розвиток есперанто, в створення нею інтернаціональної літератури.

У 1887–1899 рр. в Росії у вигляді брошур міжнародною мовою були видані повість «Метель», трагедії «Каменный гость» і «Борис Годунов» О. Пушкіна, оповідання «Бог правду видит, да не скоро скажет» Л. Толстого, повість «Княжна Мэри», поема «Демон» і казка «Ашик-Кериб» М. Лермонтова, п'єса «Брат і сестра» Й. Гете, розповідь «Янко-музыкант» Г. Сенкевича, перша і друга пісні з «Іліади» Гомера, поема «Каїн» Д. Байрона, драма «Возрождённый Манфред» Великого князя Костянтина Костянтиновича та інші твори вітчизняних та іноземних авторів. Разом із тим, побачила світ й оригінальна есперантська проза відомих серед есперантистів письменників В. Дев'ятніна, А. Грабовського та ін. [29]. Деякі з цих творів вийшли в серії, заснованій Л. Заменгофом, «Библиотека международного языка эсперанто»

(«Biblioteko de la lingvo internacia Esperanto»), видавцем якої з другої половини 1894 року став одесит В. Гернет [5, с. 128].

Перекладали не лише з есперанто російською, а і з російської, грузинської, вірменської, естонської, латвійської, єврейської, татарської мовою есперанто. Отже, іноземні читачі могли безпосередньо ознайомитися з творами національних літератур. Так, наприклад, у 1891 році було перекладено есперанто поему Костянтина Романова «Відроджений Манфред». Незабаром це видання стало раритетом [19, с. 147]. У 1892 р. було перекладено мовою есперанто лібрето опери М. Глінки «Життя за царя», і вона йшла в деяких театрах Європи. Взагалі есперантистами перекладено до середини 1910 р. (за «Каталогом» Георгія Давидова, 1911 р.): з французької мови 68 творів, у тому числі – Мольєра – 5; з англійської – 37 (Шекспір – 5, Діккенс – 3, Байрон – 3); з німецької – 23 (Гете – 4, Шиллер – 3). Російських класиків перекладали майже всіх, окрім Достоевського. У каталозі Г. Давидова вказано 34 переклади: Пушкін – 4, Тургенєв – 4, Лев Толстой – 3. Але у кінці 1911 і в 1912 р. з'явилися нові переклади, серед яких 10 – Льва Толстого, 2 – М. Гоголя та ін. [19, с. 147].

У названий період російські есперантисти випускали навчальну, довідкову і пропагандистську літературу про допоміжну мову. Багато для цього робив Л. Заменгоф, майже щорічно перевидуючи російськомовний підручник, що містив передмову про роль лінгвістичного проекту, його граматику і два словники – російсько-есперантський і есперанто-російський. Ці словники також виходили окремими брошурами. Частотність перевидання підручника і розмір його тиражу в 1895 р., що склав 10 тис. примірників, свідчать про постійний попит на нього. У Росії есперантські посібники-самоучителі були видані також латиською, литовською, польською, естонською та єврейською мовами. Всього до 1899 р. Л. Заменгоф і його російські послідовники випустили близько 120 книжок і брошур міжнародною мовою або їй присвячених [29].

У кінці XIX – перших роках XX ст. вся ця друкована продукція найдужче впливала на розвиток есперанто-руху в Російській імперії, оскільки його активісти не мали можливості безпосередньо навчати бажаючих міжнародній

мові – до 1903 р. влада не дозволяла їм організовувати есперантські курси.

Автором багатьох підручників і словників був О. Сахаров. Його перу належить збірка статей «Sur vojo al kunfratigo de popoloj» («На шляху до братерства народів», 1907) та інші роботи. Організаторська, журналістська і видавнича діяльність О. Сахарова сприяла розвитку есперанто-руху в Росії і за кордоном. Після подій 1917 р. він продовжував свою проесперантську діяльність: видавав підручники мови есперанто для робітників, словники, брав активну участь у роботі Навчальної секції і Лінгвістичної комісії Союзу есперантистів Радянських республік, декілька років був членом його ЦК [13, с. 137].

Відкривалися книжкові магазини, які продавали літературу та підручники і словники есперанто. Так, тільки в Москві у 1910 р. було 8 книжкових магазинів, що торгували есперантською літературою. Видання на есперанто також можна було придбати в багатьох книжкових магазинах, зокрема в 1910 р. в Одесі в товаристві «Есперанто» (адреса: Коблевська, 9, кв. 12); в Мелітополі в книжковому магазині «Катон і Брук»; у Києві магазин Карла Шепе (вул. Миколаївська, 9) пропонував есперанто-літературу з 1910 р.; у 1914 р. два книжкові магазини в Луганську (Катеринославська губернія) торгували підручниками мови есперанто [19, с. 148].

Свого роду золотим запасом і скарбницею, що гарантує кожному есперантистові безкоштовний доступ і отримання знань мови й загальноосвітніх, були бібліотеки при товариствах есперантистів. Есперантисти при виданні книг завжди керувалися питанням: яку книгу я б узяв на безлюдний острів? З цього і виводилася формула, що варто перекладати найкращі твори вітчизняної класичної літератури.

Бібліотеки комплектували декількома шляхами: закупівлями книги за рахунок громадської каси, отримували в дар, взаємно обмінювалися, передплачували періодичні видання. Від багатства громадської бібліотеки прямо залежав культурний рівень її читачів. Тому володіння бібліотеками приватними або громадськими в есперантистів було критерієм престижності за інших рівних умов [19, с. 151].

Наприклад, у 1914 р. бібліотека Товариства есперантистів у Запоріжжі-Каменському мала 200 книг і отримувала 17 періодичних видань мовою есперанто. На 1915 рік у бібліотеці Київського товариства есперантистів «Зелена Зірка» було 460 книг, а в 1916 р. – майже 500 книг [19, с. 152].

Сьогодні в багатьох країнах існують бібліотеки з величезними зібраннями книг мовою есперанто. Наприклад, Міжнародний есперанто-музей у Відні; бібліотека ім. Гектора Ходлера при УЕА в Роттердамі; бібліотека ім. Монтегю Батлера в Лондоні; приватна бібліотека К. Файсі в Будапешті налічують кожна по кілька десятків тисяч томів.

У радянський період видання есперанто-літератури координувалися установами міжнародного, всесоюзного та республіканського рівнів, зокрема Лінгвістичною комісією СЕРК, Фракцією Міжнародного лінгвістичного комітету, Есперантською літературною асоціацією, Есперанто-академією та ін. [17, с. 8]. З метою популяризації міжнародної мови відповідно до офіційних урядових рішень для прихильників есперанто, викладачів та тих, хто вивчав мову, окремими брошурами видавалися покажчики есперантської літератури [11, с. 27–32] та в рубриках есперанто-журналів, таких як: «Бюллетень Центрального комітету Союзу есперантистів Советских Стран (СЭСС)» [22, с. 15–16], «Международный язык» [12] та ін.

З розвитком есперанто-руху однією з актуальних проблем стала відсутність добре підготовлених навчальних посібників із есперанто. Наприклад, у публікації «Рост интереса к эсперанто» (1927) йдеться про те, що «...успіхи есперанто в галузі практичного використання створюють все більше прагнення до його вивчення. У зв'язку з цим крупні видавництва переходять до випуску навчальної есперантської літератури. Так, влітку цього року Укрдержвидав випустив третє видання підручника есперанто т. Я. Волевича, Держвидав тільки що видав великий підручник (із фразником, хрестоматією та словником) за редакцією т. Е. Дрезена, а науково-популярний журнал «Вестник Знания»... анонсує випуск самоучителя есперанто як премію своїм річним передплатникам на 1928 рік» [18].

Однак і через декілька років П. Штейнберг, автор статті «Чего не достает в нашей учебной литературе» (1933), зазначав, що навчальна література обмежується «декількома підручниками та двома словниками». Тому він пропонував підготувати та видати системний цикл навчальних посібників з есперанто, що охопив би елементарний навчальний посібник (підручник); першу книгу для читання; підручник підвищеної складності; хрестоматію [24, с. 107].

Найбільш популярними навчальними есперанто-виданнями 20–30-х років ХХ ст. були «Учебник эсперанто» Я. Волевича, «Полный курс для обучения и самообразования»; «Кружок эсперанто в клубе молодежи» С. Рубльова, «Основы эсперанто» І. Лідіна, «Русско-эсперантский карманный словарь» та ін.; Є. Спиридовича; «Краткое руководство по организации и ведению эсперантских кружков и обществ» М. Валентинова, «Основы эсперанто» В. Свистунова та ін. [6; 11, с. 27–32].

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Серед основних напрямів розвитку вітчизняного есперанто-руху кінця ХІХ – 30-х років ХХ століття – освітньо-просвітницька діяльність серед різних верств населення. На окремих етапах розвитку досліджуваного феномену мета освітньо-просвітницької діяльності есперантистів залежно від суспільно-політичної ситуації змінювалася – від популяризації мови есперанто на перших етапах до практичного використання есперанто як засобу «класової боротьби» та інтернаціонального міжнародного спілкування. Подальшого вивчення потребують соціально-педагогічні засади розвитку есперанто-руху як соціально-культурного, інтерлінгвістичного феномену минулого та сучасності, зокрема, соціальна активність есперантистів у культурницькому, видавничому, есперкорівському та інших напрямках діяльності есперанто-осередків.

Джерела та література

1. **А. И.** На новых путях (к вопросу об агит-пропаганде / А. И.) // Бюллетень Центрального Комитета Союза Эсперантистов Советских Стран (СЭСС). – 1923. – № 5. – С. 5–7.
2. **Артюшкин-Кормильцын.** Да здравствует международный язык Эсперанто! / Артюшкин-Кормильцын // Esperantista Movado. – 1920. – № 1 (8). – С. 2.

3. **Балашова** Ю. Б. Школьная журналистика Серебряного века / Ю. Б. Балашова. – СПб., 2007. – 186 с.
4. **Бреслау** Б. Propaganda kolekto de «Libera torento» / Б. Бреслау // Международный язык и пролетариат. – 1918. – № 1. – С. 3–5.
5. **Власов** Д. В. Эсперанто: полвека цензуры : развитие эсперанто-движения и его журналистики в условиях цензуры в Российской империи и СССР (1887-1938 гг.) : монография / Д. В. Власов. – Москва : Импэто, 2011. – 181 с.
6. **Волевич** Я. Полный курс для обучения и самообразования. 3-е расширенное и дополненное изд. – Харьков : ВУК СЭСР, 1927. – 84 с.
7. **Дрезен** Э. Мировая кузница М. Я. О работе и перспективах интернациональной лингвистической комиссии / Э. Дрезен // Международный язык. – 1932. – № 4. – С. 177–179.
8. **Жирков** Г. В. История цензуры в России XIX–XX вв.: Учебное пособие / Г. В. Жирков. – М., 2001. – 278 с.
9. **Зильберфарб** Й. Наші міжнародні зв'язки / Й. Зильберфарб // Шлях освіти. – 1927. – № 5. – С. 71–73.
10. **Используйте** игры для языковой практики // Международный язык. – 1934. – № 4. – С. 98.
11. **Ізгур** І. Всесвітня мова Есперанто й школа / І.Ізгур. – М. – Харків (Кременчук): Вид. «Нова Епоха» при ЦК СЕРК. Український сектор, 1926. – 32 с. (в додатки)
12. **Каким** должен быть эсперантский учебник. Директива Лингвистической комиссии СЭСР о порядке оформления эсперантских учебников // Международный язык. – 1931. – № 5. – С. 234.
13. **Королевич** А. И. Книга об эсперанто / А. И. Королевич. – К. : Наукова думка, 1989. – 254 с.
14. **Кто** виноват: грамматика или идеология? Об ошибках в нашей эсперантской литературе // Международный язык. – 1932. – № 4. – С. 183–184.
15. **Некрасов** Н. 9 лет работы Лингвистической комиссии СЭСР / Н. Некрасов // Международный язык. – 1930. – № 2–3. – С. 159–161.
16. **Рапорт** Союза эсперантистов Советских республик (СЭСР) XVII съезду партии // Международный язык. – 1934. – № 2–3. – С. 34–40.
17. **Резолюция** по вопросу международной деятельности СЭСС// Бюллетень Центрального Комитета Союза Эсперантистов Советских Стран (СЭСС). – 1923. – № 6. – С. 8–9.

18. **Рост** интереса к Эсперанто // Бюллетень Центрального Комитета Союза Эсперантистов Советских Стран (СЭСС). – 1927. – № 1–2. – С. 12.
19. **Сидоров А.** Российское дореволюционное эсперанто-движение: успехи и достижения / А. Сидоров // Слянка часу. – 2012. – № 64. – С. 144–156.
20. **Снежко Д.** О курсовой работе / Д. Снежно // Бюллетень Центрального Комитета Союза Эсперантистов Советских Стран (СЭСС). – 1923. – № 5. – С. 5.
21. **Сухомлинська О. В.** Міжнародні зв'язки педагогів України у 20-х – на початку 30-х рр. / О. В. Сухомлинська // Український історичний журнал. – 1991. – № 10. – С. 52–57.
22. **Указатель** эсперантской литературы // Бюллетень Центрального Комитета Союза Эсперантистов Советских Стран (СЭСС). – 1927. – № 1–2. – С. 15–16.
23. **Хроника** // Бюллетень Центрального Комитета Союза Эсперантистов Советских Стран (СЭСС). – 1923. – № 7. – С. 8–12.
24. **Штейнберг П.** Чего не достает в нашей учебной литературе / П. Штейнберг // Международный язык. – 1933. – № 4. – С. 106–107.
25. **Эсперанто** на службе рабочей прессы // Международный язык. – 1925. – № 1 (27). – С. 15.
26. **Эсперанто-лото.** Из опыта юных эсперантистов Гомеля // Международный язык. – 1935. – № 1. – С. 20.
27. **Malikov D. P.** Voronejh / D. P. Malikov // Журнал учащихся (La unua lumero de Esperanto en Voronejh). – 1910. – № 1. – С. 1.
28. **R. M.** Nova ĵurnalo de Voroneĵaj gimnazioj / R. M. // La Ondo de Esperanto. – 1910. – № 8. – С. 8.
29. **Radvan-Ripinski E.** Esperanto en Ruslando / E. Radvan-Ripinski // Ruslanda Esperantisto. – 1907. – № 7. – С. 3–4.

References

1. **A. Y.** Na novykh putyakh (k voprosu ob ahyt-propahande / A. Y.) // Biulleten Tsentralnoho Komyteta Soiuzu Эсперантыстов Sovetskykh Stran (SЭSS). – 1923. – № 5. – S. 5–7.
2. **Artiushkyn-Kormyltsyn.** Da zdravstvuet mezhdunarodnyy yazyk Эсперанто! / Artiushkyn-Kormyltsyn // Esperantista Movado. – 1920. – № 1 (8). – S. 2.
3. **Balashova Iu. B.** Shkolnaia zhurnalystyka Serebrianoho veka / Iu. B. Balashova. – SPb., 2007. – 186 s.
4. **Breslau B.** Propaganda kolekto de «Libera torento» / B. Breslau // Mezhdunarodnyy yazyk y proletaryat. – 1918. – № 1. – S. 3–5.

5. **Vlasov** D. V. Эсперанто: полвека тсензурґы : razvytye эсперанто-dvyzheniia y eho zhurnalistyky v uslovyiakh тсензурґы v Rosсыiskoi ymperyу y SSSR (1887-1938 hh.) : monohrafiia / D. V. Vlasov. – Moskva : Ympəto, 2011. – 181 s.
6. **Volevych** Ia. Polnyi kurs dlia obucheniia y samoobrazovaniia. 3-e rasshyrennoe y dopolnennoe yzd. – Kharkov : VUK SƏSR, 1927. – 84 s.
7. **Drezen** Э. Myrovaia kuznytsa M. Ia. O rabote y perspektivakh ynternatsyonalnoi lnhvystycheskoi komyssey / Э. Drezen // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1932. – № 4. – S. 177–179.
8. **Zhyrkov** H. V. Ystoriia тсензурґы v Rosсыу XIX–XX vv.: Uchebnoe posobyе / H. V. Zhyrkov. – M., 2001. – 278 s.
9. **Žilberfarb** I. Nashi mizhnarodni zv'iazky / I. Žilberfarb // Shliakh osvity. – 1927. – № 5. – S. 71–73.
10. **Yspolzuite** yhrґы dlia yazykovoi praktyky // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1934. – № 4. – S. 98.
11. **Izghur** I. Vsesvitnia mova Esperanto i shkola / I. Izghur. – M. – Kharkiv (Kremenchuk): Vyd. «Nova Epokha» pry TsK SERK. Ukrainskiy sektor, 1926. – 32 s. (v dodatky)
12. **Kakym** dolzhen byt эсперантскый учебнык. Dyrektyva Lnhvystycheskoi komyssey SƏSR o poriadke oformleniia эсперантскыkh учебныkov // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1931. – № 5. – S. 234.
13. **Korolevych** A. Y. Knyha ob эсперанто / A. Y. Korolevych. – K. : Naukova dumka, 1989. – 254 s.
14. **Kto** vynovat: hrammatyka yly ydeolohiia? Ob oshybkakh v nashei эсперантскoi lyterature // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1932. – № 4. – S. 183–184.
15. **Nekrasov** N. 9 let raboty Lnhvystycheskoi komyssey SƏSR / N. Nekrasov // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1930. – № 2–3. – S. 159–161.
16. **Raport** Soiuzа эсперантystov Sovetskykh respublik (SƏSR) KhVII съезду partyy // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1934. – № 2–3. – S. 34–40.
17. **Rezoliutsiia** po voprosu mezhdunarodnoi deiatelnosti SƏSS// Biulleten Tsentralnoho Komyteta Soiuzа Эсперантystov Sovetskykh Stran (SƏSS). – 1923. – № 6. – S. 8–9.
18. **Rost** ynteresa k Эсперанто // Biulleten Tsentralnoho Komyteta Soiuzа Эсперантystov Sovetskykh Stran (SƏSS). – 1927. – № 1–2. – S. 12.
19. **Sydorov** A. Rosсыiskoe dorevoliutsyonnoe эсперанто-dvyzheniye: uspekhy y dostyzheniia / A. Sydorov // Sklianka chasu. – 2012. – № 64. – S. 144–156.

20. **Snezhko D.** O kursovoi rabote / D. Snezhko // Biulleten Tsentralnoho Komyteta Soiuzo Esperantystov Sovetskykh Stran (S'ESS). – 1923. – № 5. – S. 5.
21. **Sukhomlynska O. V.** Mizhnarodni zv'iazky pedahohiv Ukrainy u 20-kh – na pochatku 30-kh rr. / O. V. Sukhomlynska // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. – 1991. – № 10. – S. 52–57.
22. **Ukazatel** esperantskoi lyteratury // Biulleten Tsentralnoho Komyteta Soiuzo Esperantystov Sovetskykh Stran (S'ESS). – 1927. – № 1–2. – S. 15–16.
23. **Khronyka** // Biulleten Tsentralnoho Komyteta Soiuzo Esperantystov Sovetskykh Stran (S'ESS). – 1923. – № 7. – S. 8–12.
24. **Shteinberh P.** Cheho ne dostaet v nashei uchebnoi lyterature / P. Shteinberh // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1933. – № 4. – S. 106–107.
25. **Esperanto** na sluzhbe rabochei pressy // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1925. – № 1 (27). – S. 15.
26. **Esperanto-loto.** Yz opyta uynykh esperantystov Homelia // Mezhdunarodnyi yazyk. – 1935. – № 1. – S. 20.
27. **Malikov D. P.** Voronejh / D. P. Malikov // Zhurnal uchashchykh (La unua lumero de Esperanto en Voronejh). – 1910. – № 1. – S. 1.
28. **R. M.** Nova ĵurnalo de Voroneĵaj gimnazianoj / R. M. // La Ondo de Esperanto. – 1910. – № 8. – S. 8.
29. **Radvan-Ripinski E.** Esperanto en Ruslando / E. Radvan-Ripinski // Ruslanda Esperantisto. – 1907. – № 7. – S. 3–4.

Юлия Клименко. *Методическое обеспечение просветительской деятельности отечественных эсперантистов: к истории вопроса.* В статье отражена история становления, развития и методическое обеспечение просветительской деятельности отечественных эсперантистов в конце XIX – 30-х годах XX века. Esperanto – международный язык, созданный польским врачом и полиглотом Людовиком Лазарем Заменгофом в 1887 г. на основе распространенных европейских языков, интернациональной лексики. Используется эсперанто в международном общении, имеет целью создание прямых и равных возможностей для каждого человека в международных отношениях.

Образовательно-просветительская деятельность эсперантистов в различных организационных формах (эсперанто-курсы, кружки, лекции, доклады, консультации школы, техникумы, высшие учебные заведения и другие педагогические формы), имела целью, прежде всего – повсеместное распространение эсперанто как средства международной связи.

Значительную роль для развития социально-педагогического потенциала эсперанто как социокультурного явления в Украине имела педагогическая эсперанто-периодика,

становление и развитие которой приходится на период 20 – 30-х гг. XX в. В исследуемый период к системе педагогической журналистики вошли четыре периодические издания на международном языке. Важное значение для развития эсперанто-образования имела школьная журналистика – периодические издания для детей и учащейся молодежи.

Важным направлением развития эсперанто-движения в исследуемый период была издательская деятельность. Инициатором литературы на языке эсперанто был сам создатель международного языка. Писатели, поэты, лингвисты, лексикографы, литературные критики различных национальностей внесли свой вклад в развитие эсперанто, в создание ею международной литературы. Открывались книжные магазины, продававшие литературу и учебники и словари эсперанто. Своего рода золотым запасом и казной, гарантирует каждому эсперантистов бесплатный доступ и получение знаний языка и общеобразовательных, были библиотеки при обществах эсперантистов.

Ключевые слова: *эсперанто, международный язык, эсперанто-движение, эсперантисты, образовательно-просветительская деятельность, методическое обеспечение.*

Julia Klimenko. Methodical support local outreach Esperanto: history question.
Esperanto – the international language created by Polish doctor and polyglot Louis Lazarus Zamenhof in 1887 on the basis of common European languages, international vocabulary. It is used Esperanto in international communication, aimed at creating direct and equal opportunities for everyone in the international relations.

Educational and educational activities of Esperanto in various organizational forms (Esperanto courses, clubs, lectures, reports, consultations schools, colleges, universities and other educational forms), was aimed primarily – widespread proletarian Esperanto as a means of international communication.

A significant role for the development of social and educational potential of Esperanto as a sociocultural phenomenon in Ukraine was teaching Esperanto periodicals, formation and development of which falls within the period of 20 – 30's. XX century.

An important direction of the Esperanto movement in the study period was publishing. The initiator of Esperanto literature was the creator of the international language. Opened bookstores that sell books and textbooks and dictionaries in Esperanto. A kind of gold reserves and treasury, which guarantees everyone free access Esperanto and gain knowledge and language schools, companies were in the library Esperanto.

Key words: *esperanto, the international language esperanto movement esperantists, educational and educational activities, methodological support.*